

Paralelní programování

Jan Faigl

Katedra počítačů

Fakulta elektrotechnická

České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 10

BAB36PRGA – Programování v C

Přehled témat

- Část 1 – Úvod do paralelního programování

Úvod

Paralelní výpočet/zpracování

Semaforey

Sdílená paměť

Zprávy

Část I

Část 1 – Úvod do paralelního programování

Paralelní programování

- Myšlenka paralelního programování pochází z 60. let 20. století, kdy vznikly první víceprogramové a pseudoparalelní systémy.
- Paralelismus může být hardwarový nebo softwarový.
 - Hardwarový – skutečný hardwarový paralelismus víceprocesorových systémů.
 - Softwarový – pseudoparalelismus.
- Pseudoparalelismus – program s paralelními konstrukcemi může běžet v pseudoparalelním prostředí na jedno- nebo víceprocesorových systémech.

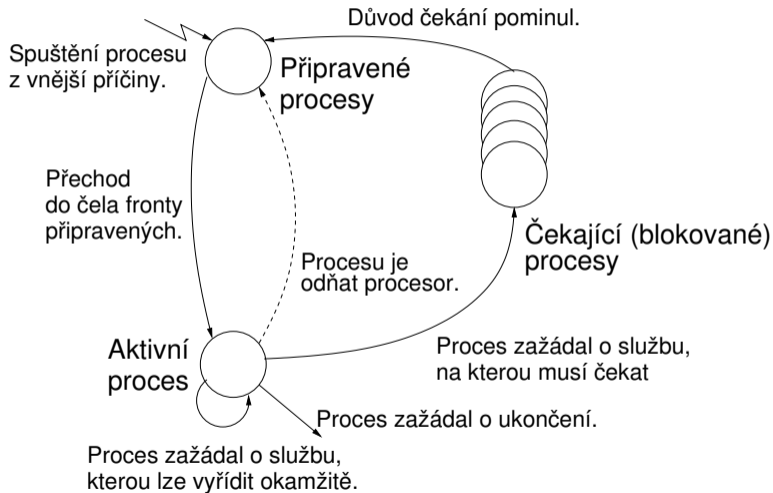
Motivace, proč se zabývat paralelním programováním

- Zvýšení výpočetního výkonu.
 - S víceprocesorovým systémem můžeme řešit výpočetní problém rychleji.
- Efektivní využití výpočetního výkonu.
 - I běžící program může čekat na data.
 - Např. běžný program s interakcí s uživatelem obvykle čeká na vstup uživatele.
- Současné zpracování mnoha požadavků.
 - Zpracování požadavků od jednotlivých klientů v architektuře klient/server.

Proces – Spuštěný program

- Proces je vykonávaný program běžící ve vyhrazeném paměťovém prostoru.
- Proces je entita operačního systému (OS), která je rozvrhována pro nezávislé provádění.
- Proces se obvykle nachází v jednom ze tří základních stavů:
 - Provádí se – právě běží na procesoru (CPU);
 - Blocked – čeká na periférii;
 - Waiting – čeká na procesor .
- Proces je v operačním systému identifikován svým identifikátorem, např. *Process Identifier* – PID.
- Plánovač OS spravuje běžící procesy, které mají být přiděleny dostupným procesorům.

Stavy procesu

Víceprocesorové systémy

- Víceprocesorové systémy umožňují skutečný paralelismus.
- Je nutné synchronizovat procesory a podporovat datovou komunikaci.
 - Zdroje pro synchronizaci činností.
 - Prostředky pro komunikaci mezi procesory (procesy).

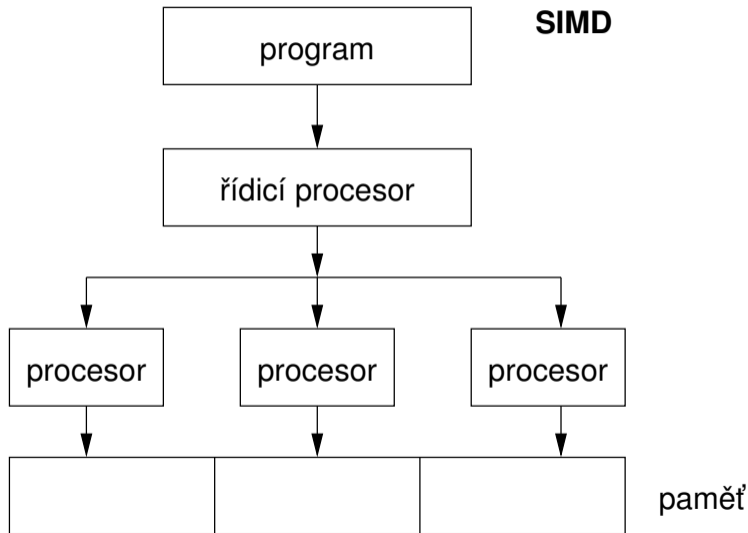
Možné architektury paralelní provádění programů (výpočtů)

- Řízení jednotlivých instrukcí.
 - **SIMD** – Single-Instruction, Multiple-Data – stejné instrukce jsou prováděny současně na různých datech.
 - “Procesory” jsou identické a běží synchronně.
 - Např. “vektorizace”, jako MMX, SSE, 3Dnow! a AVX, AVX2 atd.
 - **MIMD** – Multiple-Instruction, Multiple-Data – procesory pracují nezávisle a asynchronně.
- Řízení přístupu do paměti.
 - Systémy se sdílenou pamětí – centrální sdílená paměť.

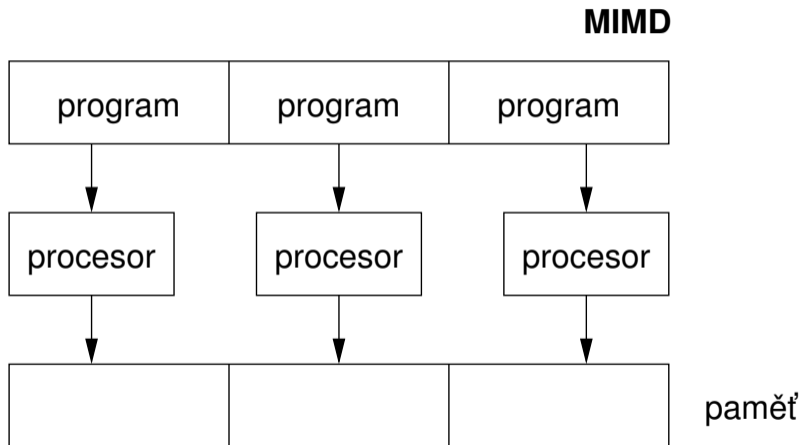
Např. vícejádrové procesory.
 - Systémy s distribuovanou pamětí – každý procesor má vlastní paměť.

Např. výpočetní síť.

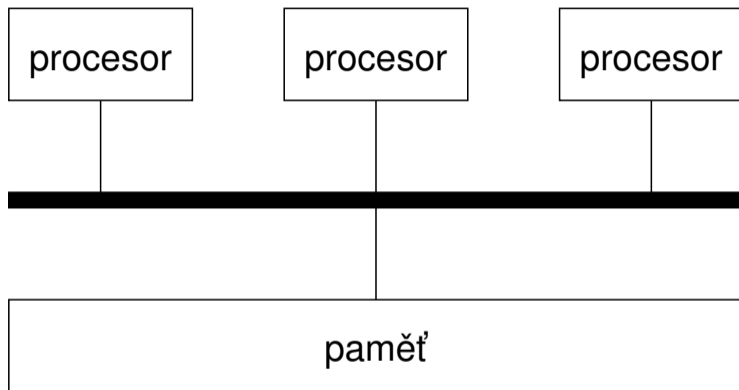
SIMD – Single-Instruction, Multiple-Data

MIMD – Multiple-Instruction, Multiple-Data

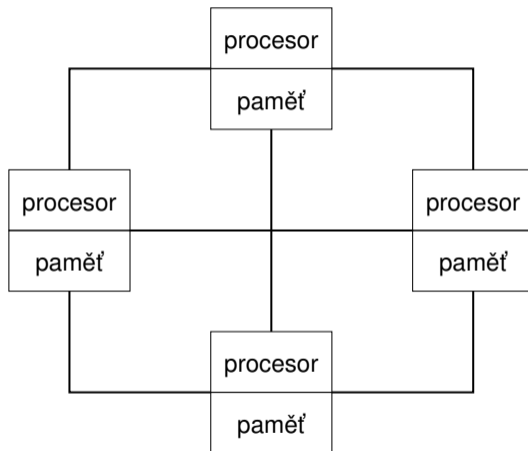

Systémy se sdílenou pamětí

- Procesory komunikují prostřednictvím sdílené paměti.
- Procesory mohou také synchronizovat své činnosti, tj. poskytovat exkluzivní přístup k paměti.

Systemy s distributivní pamětí

- S výhradním přístupem do paměti není problém.
- Je však nutné řešit komunikaci mezi procesory.

Úloha operačního systému (OS)

- OS poskytuje hardwarovou abstrakční vrstvu – zapouzdřuje HW a odděluje uživatele od konkrétní hardwarové architektury (pravý/pseudoparalelismus).
- OS je zodpovědný za synchronizaci běžících procesů.
- OS poskytuje uživatelská rozhraní (systémová volání).
 - K vytváření a ukončování procesů.
 - Ke správě procesů a procesorů.
 - Plánovat procesory na dostupných procesorech.
 - Řízení přístupu ke sdílené paměti.
 - Mechanismy pro meziprocetovou komunikaci (IPC).
 - Mechanismy pro synchronizaci procesů.

Paralelní zpracování a programovací jazyky

- Pokud jde o programovací jazyky s podporou paralelního zpracování, lze je rozdělit na jazyky bez explicitní podpory paralelismu a s explicitní podporou paralelismu.
 - Bez explicitní podpory paralelismu – možné mechanismy paralelního zpracování.
 1. Paralelní zpracování je realizováno kompilátorem a operačním systémem.
 2. Paralelní konstrukce jsou explicitně označeny pro kompilátor.
 3. Paralelní zpracování je realizováno systémovými voláními operačního systému.
 - S explicitní podporou paralelismu.

Příklad paralelního výpočtu realizovaného překladačem 1/2

Příklad – násobení pole

```
1  #include "my_malloc.h"
   #define SIZE 30000000
   int main(int argc, char *argv[])
6  {
7      int i;
8      int *in1 = (int*)myMalloc(SIZE * sizeof(int));
9      int *in2 = (int*)myMalloc(SIZE * sizeof(int));
10     int *out = (int*)myMalloc(SIZE * sizeof(int));
11     for (i = 0; i < SIZE; ++i) {
12         in1[i] = i;
13         in2[i] = 2 * i;
14     }
15     for (i = 0; i < SIZE; ++i) {
16         out[i] = in1[i] * in2[i];
17         out[i] = out[i] - (in1[i] + in2[i]);
18     }
19     return 0;
20 }
```


Příklad paralelního výpočtu realizovaného překladačem 2/2

Příklad 1

```
1  icc compute.c
2  time ./a.out
4  real 0m0.562s
5  user 0m0.180s
6  sys  0m0.384s
```

Příklad 2

```
1  icc -msse compute.c; time ./a.out
2  compute.c(8) : (col. 2) remark: LOOP WAS VECTORIZED.
4  real 0m0.542s
5  user 0m0.136s
6  sys  0m0.408s
```

Příklad 3

```
1  icc -parallel compute.c; time ./a.out
2  compute.c(12) : (col. 2) remark: LOOP WAS AUTO-PARALLELIZED.
4  real 0m0.702s
5  user 0m0.484s
6  sys  0m0.396s
```

Příklad – OpenMP – Násobení matic 1/2

- Open Multi-Processing (OpenMP) - aplikační programové rozhraní pro multiplatformní *multiprocessing* se sdílenou pamětí. <http://www.openmp.org>
- Makry můžeme kompilátor instruovat v vytvoření paralelní konstrukce, například paralelizaci přes vnější smyčku přes proměnnou *i*.

```
1 void multiply(int n, int a[n][n], int b[n][n], int c[n][n])
2 {
3     int i;
4     #pragma omp parallel private(i)
5     #pragma omp for schedule (dynamic, 1)
6     for (i = 0; i < n; ++i) {
7         for (int j = 0; j < n; ++j) {
8             c[i][j] = 0;
9             for (int k = 0; k < n; ++k) {
10                c[i][j] += a[i][k] * b[k][j];
11            }
12        }
13    }
14 }
```

[lec10/demo-omp-matrix.c](#)

Pro zjednodušení jsou použity čtvercové matice stejných rozměrů.

Příklad – OpenMP – Násobení matic 2/2

- Porovnání násobení 1000×1000 matic s OpenMP na iCore5 (2 jádra s HT).

```

1 gcc -std=c99 -O2 -o demo-omp demo-omp-matrix.c -fopenmp
2 ./demo-omp 1000
3 Size of matrices 1000 x 1000 naive
4   multiplication with  $O(n^3)$ 
5 c1 == c2: 1
6 Multiplication single core 9.33 sec
7 Multiplication multi-core 4.73 sec
9 export OMP_NUM_THREADS=2
10 ./demo-omp 1000
11 Size of matrices 1000 x 1000 naive
12   multiplication with  $O(n^3)$ 
13 c1 == c2: 1
14 Multiplication single core 9.48 sec
15 Multiplication multi-core 6.23 sec

```

```

TOP (talirinde)
last pid: 3219; load averages: 0.31, 0.29, 0.23 up 0+18:22:15 08:24:22
99 processes: 5 running, 94 sleeping
CPU: 99.8% user, 0.0% nice, 0.1% system, 0.1% interrupt, 0.0% idle
Mem: 86M Active, 1346M Inact, 775M Wired, 4188K Cache, 806M Buf, 5515M Free
Swap:

```

PID	USERNAME	PRI	NICE	SIZE	RES	STATE	C	TIME	WCPU	COMMAND
3219	jf	93	0	33416K	16532K	CPU2	2	0:12	74.76%	demo-omp{demo-
3219	jf	93	0	33416K	16532K	CPU1	1	0:03	74.76%	demo-omp{demo-
3219	jf	93	0	33416K	16532K	CPU3	3	0:03	74.76%	demo-omp{demo-
3219	jf	93	0	33416K	16532K	RUN	0	0:03	74.66%	demo-omp{demo-
777	root	20	0	14492K	1964K	select	1	0:03	0.00%	powerd
3113	jf	20	0	30192K	6356K	pause	2	0:03	0.00%	zsh
819	root	20	0	178M	35944K	select	2	0:03	0.00%	Xorg
3070	jf	20	0	182M	23836K	select	2	0:02	0.00%	gkrellm{gkrell
774	root	20	0	26160K	18100K	select	3	0:02	0.00%	ntpd{ntpd}
774	root	20	0	26160K	18100K	kqread	3	0:01	0.00%	ntpd{ntpd}
3078	jf	20	0	361M	62472K	select	1	0:01	0.00%	owncloud{owncl
3154	jf	20	0	29944K	5992K	pause	0	0:01	0.00%	zsh
3160	jf	25	5	21940K	3564K	select	0	0:01	0.00%	top
487	_pflogd	20	0	14700K	2332K	bpf	0	0:01	0.00%	pflogd
3096	jf	33	0	30028K	5956K	ttyin	0	0:01	0.00%	zsh
864	root	20	0	148M	8988K	select	0	0:01	0.00%	httpd
3153	jf	20	0	86504K	7508K	select	1	0:01	0.00%	sshd

Použijte např. program top pro zobrazení běžících procesů/vláken.

[lec10/demo-omp-matrix.c](#)

Jazyky s explicitní podporou paralelismu

- Má podporu pro vytváření nových procesů.
 - Spuštěný proces vytvoří kopii sebe sama.
 - Oba procesy provádějí totožný kód (zkopírovaný).
 - Proces **parent** (rodič) a proces **child** (dítě) jsou rozlišeny identifikátorem procesu (PID).
 - Segment kódu (paměť s instr. programu) je explicitně spojen s novým procesem.
- Bez ohledu na to, jak je nový proces vytvořen, nejdůležitější je vztah k provádění nadřazeného procesu a přístupu do paměti.
 - Zastaví nadřazený proces své provádění až do konce podřízeného procesu?
 - Je paměť sdílená podřízeným a rodičovským procesem?
- Granularita procesů – paralelismus od úrovně instrukcí až po paralelismus programů.

Paralelismus – úroveň příkazů

Příklad – blok parbegin-parend

parbegin

S_1 ;

S_2 ;

...

S_n

parend

- Příkazy S_1 jsou S_n prováděny paralelně.
- Provádění hlavního programu je přerušeno, dokud nejsou ukončeny všechny příkazy S_1 až S_n .
- Příkazy S_1 jsou S_n prováděny paralelně.

Příklad – doparalelní

```
1 for i = 1 to n doparalel {
2   for j = 1 to n do {
3     c[i,j] = 0;
4     for k = 1 to n do {
5       c[i,j] = c[i,j] + a[i,k]*b[k,j];
6   } } }
```

Paralelní provádění vnější smyčky nad všemi i .

Například OpenMP v C.

Paralelismus – úroveň procedur

- Procedura je spojena s procesem provádění.

...

```
procedure P;
```

...

```
PID  $x_{pid}$  = newprocess(P);
```

...

```
killprocess( $x_{pid}$ );
```

- P je procedura a x_{pid} je identifikátor procesu.
- Přřazení procedury/funkce k procesu v deklaraci `PID x_{pid} process(P)`.
 - Proces je vytvořen při vytvoření proměnné x .
 - Proces je ukončen na konci x nebo dříve.

Např. vlákna (pthreads) v jazyce C.

Paralelismus – úroveň programu (procesu)

- Nový proces může být pouze celý program.
- Nový program je vytvořen systémovým voláním, které v okamžiku volání vytvoří kompletní kopii sebe sama včetně všech proměnných a dat.

Příklad - Vytvoření kopie procesu systémovým voláním fork

```
1  if (fork() == 0) {  
2      /* code executed by the child process */  
3  } else {  
4      /* code executed by the parent process */  
5  }
```

Např. fork() v jazyce C

Příklad – fork()

```

1  #define NUMPROCS 4
2  for (int i = 0; i < NUMPROCS; ++i) {
3      pid_t pid = fork();
4      if (pid == 0) {
5          compute(i, n);
6          exit(0);
7      } else {
8          printf("Child %d created\n", pid);
9      }
10 }
11 printf("All processes created\n");
12 for (int i = 0; i < NUMPROCS; ++i) {
13     pid_t pid = wait(&r);
14     printf("Wait for pid %d return: %d\n", pid, r);
15 }
16 void compute(int myid, int n)
17 {
18     printf("Process myid %d start computing\n", myid);
19     ...
20     printf("Process myid %d finished\n", myid);
21 }

```

lec10/demo-fork.c

```

clang demo-fork.c && ./a.out
Child 2049 created
Process myid 0 start computing
Child 2050 created
Process myid 1 start computing
Process myid 2 start computing
Child 2051 created
Child 2052 created
Process myid 3 start computing
All processes created
Process myid 1 finished
Process myid 0 finished
Wait for pid 2050 return: 0
Process myid 3 finished
Process myid 2 finished
Wait for pid 2049 return: 0
Wait for pid 2051 return: 0
Wait for pid 2052 return: 0

```


Semaforey

- E. W. Dijkstra – Semafor je mechanismus pro synchronizaci paralelních procesů se sdílenou pamětí.
- Semafor je celočíselná proměnná s následujícími operacemi.
 - *InitSem* - inicializace.
 - *Wait*
 - { Pokud $S > 0$, pak $S \leftarrow S - 1$ (*zdroje jsou k dispozici, v tomto případě získáme jeden*).
 - { V opačném případě pozastaví provádění volajícího procesu (*počkejte, až se S stane $S > 0$*).
 - *Signal*
 - { Jestliže existuje čekající proces, probudte ho (*nechte proces získat jeden prostředek*)..
 - { V opačném případě zvýšíme hodnotu S o jedničku, tj. na $S \leftarrow S + 1$. (*uvolnit jeden prostředek*).
- Semaforey lze použít k řízení přístupu ke sdílenému prostředku.
 - $S < 0$ – sdílený prostředek je používán. Proces požádá o přístup ke zdroji a čeká na jeho uvolnění.
 - $S > 0$ - sdílený prostředek je k dispozici. Proces prostředek uvolní.

Hodnota semaforu může představovat počet dostupných zdrojů. Pak můžeme získat (nebo čekat na) k zdrojů – $wait(k)$: $S \leftarrow S - k$ pro $S > k$ a také uvolnit k zdrojů – $signal(k)$: $S \leftarrow S + k$.

Implementace semaforu

- Operace se semaforem musí být atomické.

Procesor nemůže být během provádění operace přerušen.

- Strojová instrukce *TestAndSet* načte a uloží obsah adresovaného paměťového prostoru a nastaví paměť na nenulovou hodnotu.
- Během provádění instrukce *TestAndSet* drží procesor systémovou sběrnici a přístup do paměti není povolen žádnému jinému procesoru.

Použití semaforů

- Semaforey lze využít pro definování **kritických sekcí**.
- Kritická sekce je část programu, kde musí být zaručen exkluzivní přístup ke sdílené paměti (zdrojům).

Příklad kritické sekce chráněné semaforem

```
InitSem(S,1);  
Wait(S);  
/* Kód kritické sekce */  
Signal(S);
```

- Synchronizace procesů semaforey.

Příklad synchronizace procesů.

```
/* process p */  
...  
InitSem(S,0)  
Wait(S); ...  
exit();  
  
/* process q */  
...  
Signal(S);  
exit();
```

Příklad – Semafor 1/4 (systémové volání)

- Semafor je entita operačního systému (OS).

```
1 #include <sys/types.h>
2 #include <sys/ipc.h>
3 #include <sys/sem.h>
   /* create or get existing set of semphores */
6 int semget(key_t key, int nsems, int flag);
   /* atomic array of operations on a set of semphores */
9 int semop(int semid, struct sembuf *array, size_t nops);
   /* control operations on a st of semaphores */
12 int semctl(int semid, int semnum, int cmd, ...);
```

Příklad – Semafor 2/4 (synchronizační protokol)

- Příklad, kdy hlavní (primární) proces čeká, až budou připraveny dva další procesy (sekundární).
 1. *Primární* proces pozastaví provádění a čeká, až budou připraveny dva další *sekundární* procesy.
 2. *Sekundární* procesy pak čekají na uvolnění primárním procesem.
- Navrhovaný synchronizační “protokol”.
 - Definuje náš způsob synchronizace procesů s využitím semaforů OS.
 - Sekundární proces zvýší semafor o 1.
 - Sekundární proces čeká, až semafor získá hodnotu 0, a pak je ukončen.
 - Primární proces čeká na dva sekundární procesy a sníží semafor o 2.
 - Musí také zajistit, aby hodnota semaforu nebyla 0; jinak by sekundární procesy byly předčasně ukončeny.
 - Musíme použít atomické operace se semaforem.

`lec10/sem-primary.c` `lec10/sem-secondary.c`

Příklad – Semafor 3/4 (primární proces)

```
1  int main(int argc, char* argv[])
2  {
3      struct sembuf sem[2]; // structure for semaphore atomic operations
4      int id = semget(1000, 1, IPC_CREAT | 0666); // create semaphore
5      if (id != -1) {
6          int r = semctl(id, 0, SETVAL, 0) == 0;
7          sem[0].sem_num = 0; // operation to acquire semaphore
8          sem[0].sem_op = -2; // once its value will be >= 2
9          sem[0].sem_flg = 0; // representing two secondary processes are ready
10         sem[1].sem_num = 0; // the next operation in the atomic set
11         sem[1].sem_op = 2; // of operations increases the value of
12         sem[1].sem_flg = 0; // the semaphore about 2
13         printf("Wait for semvalue >= 2\n");
14         r = semop(id, sem, 2); // perform all (two) operations (in sem array) atomically
15         printf("Press ENTER to set semaphore to 0\n");
16         getchar();
17         r = semctl(id, 0, SETVAL, 0) == 0; // set the value of semaphore
18         r = semctl(id, 0, IPC_RMID, 0) == 0; // remove the semaphore
19     }
20     return 0;
21 }
22
23
24 }
```

lec10/sem-primary.c

Příklad – Semafor 4/4 (sekundární proces)

```
1 int main(int argc, char* argv[])
2 {
3     struct sembuf sem;
4     int id = semget(1000, 1, 0);
5     int r;
6     if (id != -1) {
7         sem.sem_num = 0; // add the secondary process
8         sem.sem_op = 1; // to the "pool" of resources
9         sem.sem_flg = 0;
10        printf("Increase semaphore value (add resource)\n");
11        r = semop(id, &sem, 1);
12        sem.sem_op = 0;
13        printf("Semaphore value is %d\n", semctl(id, 0, GETVAL, 0));
14        printf("Wait for semaphore value 0\n");
15        r = semop(id, &sem, 1);
16        printf("Done\n");
17    }
18    return 0;
19 }
```

lec10/sem-secondary.c

- Entity IPC lze zobrazit nástrojem `ipcs`.

```
clang sem-primary.c -o sem-primary
clang sem-secondary.c -o sem-secondary
```

Problémy se semaforey

- Hlavní problémy vyplývají z nesprávného použití.
- Typické chyby jsou následující.
 - Špatně identifikovaná kritická sekce.
 - Proces může být zablokovan vícenásobným voláním `Wait(S)`.
 - Např. **uváznutí** (**deadlock**) může vzniknout, např. v následujících situacích.

Příklad – Deadlock

```
/* Process 1*/  
...  
Wait(S1);  
Wait(S2);  
...  
Signal(S2);  
Signal(S1);  
...
```

```
/* Process 2*/  
...  
Wait(S2);  
Wait(S1);  
...  
Signal(S1);  
Signal(S2);  
...
```


Sdílená paměť

- Označená část paměti přístupná z různých procesů.
- Služba operačního systému poskytovaná systémovými voláními.

Příklad systémových volání

```
1  /* obtain a shared memory identifier */
2  int shmget(key_t key, size_t size, int flag);
   /* attach shared memory */
5  void* shmat(int shmid, const void *addr, int flag);
   /* detach shared memory */
8  int shmdt(const void *addr);
   /* shared memory control */
11 int shmctl(int shmid, int cmd, struct shmid_ds *buf);
```

- OS spravuje informace o využití sdílené paměti.
- OS také spravuje oprávnění a přístupová práva.

Příklad – Sdílená paměť 1/4 (zápis)

- Zápis načteného řádku z `stdin` do sdílené paměti.

```
1 #include <sys/types.h>
2 #include <sys/ipc.h>
3 #include <sys/shm.h>
4 #include <stdio.h>
5 #define SIZE 512
6 int main(int argc, char *argv[])
9 {
10     char *buf;
11     int id;
12     if ((id = shmget(1000, SIZE, IPC_CREAT | 0666)) != -1) {
13         if ( (buf = (char*)shmat(id, 0, 0)) ) {
14             fgets(buf, SIZE, stdin);
15             shmdt(buf);
16         }
17     }
18     return 0;
19 }
```

lec10/shm-write.c

Příklad – Sdílená paměť 2/4 (čtení)

- Načtení řádku ze sdílené paměti a vytisknutí na `stdout`.

```
1 #include <sys/types.h>
2 #include <sys/shm.h>
3 #include <stdio.h>
4 #define SIZE 512
5 int main(int argc, char *argv[])
6 {
7     int id;
8     char *buf;
9     if ((id = shmget(1000, 512, 0)) != -1) {
10         if ((buf = (char*)shmat(id, 0, 0)) ) {
11             printf("mem:%s\n", buf);
12         }
13         shmdt(buf);
14     } else {
15         fprintf(stderr, "Cannot access to shared memory!\n");
16     }
17     return 0;
18 }
```

lec10/shm-read.c

Příklad – Sdílená paměť 3/4 (ukázka)

1. Použijeme `shm-write` k zápisu textového řetězce do sdílené paměti.
2. Použijeme `shm-read` k načtení dat (řetězce) ze sdílené paměti.
3. Odstranění segmentu sdílené paměti.

```
ipcrm -M 1000
```

4. Pokus o čtení dat ze sdílené paměti.

```
1 % clang -o shm-write shm-write.c
2 % ./shm-write
3 Hello! I like programming in C!
```

```
1 % clang -o shm-read shm-read.c
2 % ./shm-read
3 mem:Hello! I like programming in C!
5 % ./shm-read
6 mem:Hello! I like programming in C!
8 % ipcrm -M 1000
9 % ./shm-read
10 Cannot access to shared memory!
```

```
lec10/shm-write.c lec10/shm-read.c
```

Příklad – Sdílená paměť 4/4 (stav)

- Seznam přístupů do sdílené paměti nástrojem `ipcs`.

```
1 after creating shared memory segment and before writing the text
2 m          65539          1000 --rw-rw-rw-   jf   jf   jf   jf
   1          512          1239          1239 22:18:48 no-entry 22:18:48
4 after writing the text to the shared memory
5 m          65539          1000 --rw-rw-rw-   jf   jf   jf   jf
   0          512          1239          1239 22:18:48 22:19:37 22:18:48
7 after reading the text
8 m          65539          1000 --rw-rw-rw-   jf   jf   jf   jf
   0          512          1239          1260 22:20:07 22:20:07 22:18:48
```

Zprávy a fronty zpráv

- Procesy mohou komunikovat prostřednictvím zpráv odesílaných/přijímaných do/z front(y) systémových zpráv.
- Fronty jsou entity operačního systému s definovanými systémovými voláními.

Příklad systémových volání

```
1 #include <sys/types.h>
2 #include <sys/ipc.h>
3 #include <sys/msg.h>
4 /* Create a new message queue */
5
6 int msgget(key_t key, int msgflg);
7 /* Send a message to the queue -- block/non-block (IPC_NOWAIT) */
8
9 int msgsnd(int msqid, const void *msgp, size_t msgsz, int msgflg);
10
11 /* Receive message from the queue -- block/non-block (IPC_NOWAIT) */
12 int msgrcv(int msqid, void *msgp, size_t msgsz, long msgtyp, int msgflg);
13
14 /* Control operations (e.g., destroy) the message queue */
15 int msgctl(int msqid, int cmd, struct msqid_ds *buf);
```

Jiný systém předávání zpráv může být implementován uživatelskou knihovnou, např. síťovou komunikací.

Příklad – Předávání zpráv 1/4 (synchronizace, primární)

- Dva procesy jsou synchronizovány námi definovaným protokolem zpráv.
 1. Proces `primary` čeká na zprávu od procesu `secondary`.
 2. Primární proces informuje sekundární proces o řešení úlohy.
 3. Sekundární proces informuje primární proces o řešení.
 4. Primární proces odešle zprávu o ukončení.

Příklad Primary process 1/2

```
1 struct msgbuf {
2     long mtype;
3     char mtext[SIZE];
4 };
5 int main(int argc, char *argv[])
6 {
7     struct msgbuf msg;
8     int id = msgget(KEY, IPC_CREAT | 0666);
9     int r;
10    if (id != -1) {
```

Příklad – Předávání zpráv 2/4 (primární)

Příklad Primary process 2/2

```
1     msg.mtype = 3; //type must be > 0
2     printf("Wait for other process \n");
3     r = msgrcv(id, &msg, SIZE, 3, 0);
4     printf("Press ENTER to send work\n");
5     getchar();
6     strcpy(msg.mtext, "Do work");
7     msg.mtype = 4; //work msg is type 4
8     r = msgsnd(id, &msg, sizeof(msg.mtext), 0);
9     fprintf(stderr, "msgsnd r: %d\n",r);
10    printf("Wait for receive work results\n",r);
11    msg.mtype = 5;
12    r = msgrcv(id, &msg, sizeof(msg.mtext), 5, 0);
13    printf("Received message: %s\n", msg.mtext);
14    printf("Press ENTER to send exit msg\n");
15    getchar();
16    msg.mtype = EXIT_MSG; //I choose type 10 as exit msg
17    r = msgsnd(id, &msg, 0, 0);
18 }
19 return 0;
20 }
```

lec10/msg-primary.c

Příklad – Předávání zpráv 3/4 (sekundární)

```
1 int main(int argc, char *argv[])
2 {
3     ...
4     msg.mtype = 3;
5     printf("Inform main process\n");
6     strcpy(msg.mtext, "I'm here, ready to work");
7     r = msgsnd(id, &msg, sizeof(msg.mtext), 0);
8     printf("Wait for work\n");
9     r = msgrcv(id, &msg, sizeof(msg.mtext), 4, 0);
10    printf("Received message: %s\n", msg.mtext);
11    for (i = 0; i < 4; i++) {
12        sleep(1);
13        printf(".");
14        fflush(stdout);
15    } //do something useful
16    printf("Work done, send wait for exit\n");
17    strcpy(msg.mtext, "Work done, wait for exit");
18    msg.mtype = 5;
19    r = msgsnd(id, &msg, sizeof(msg.mtext), 0);
20    msg.mtype = 10;
21    printf("Wait for exit msg\n");
22    r = msgrcv(id, &msg, SIZE, EXIT_MSG, 0);
23    printf("Exit message has been received\n");
```

lec10/msg-secondary.c

Příklad – Předávání zpráv 4/4 (ukázka)

1. Spustit primární proces.
2. Spustit sekundární proces.
3. Provedení výpočtu.
4. Odstranění vytvořené fronty zpráv `msgid`.

```
#define KEY 1000
```

```
ipcrm -Q 1000
```

```
1 % clang msg-primary.c -o primary
2 % ./primary
3 Wait for other process
4 Worker msg received, press ENTER to send work msg
6 msgsnd r: 0
7 Wait for receive work results
8 Received message: I am going to wait for exit msg
9 Press ENTER to send exit msg
11 %ipcrm -Q 1000
12 %ipcrm -Q 1000
13 ipcrm: msqs(1000): : No such file or directory
14 %
```

```
1 % clang msg-secondary.c -o secondary
2 % ./secondary
3 Inform main process
4 Wait for work
5 Received message:Do work
6 ....done
7 Work done, send wait for exit
8 Wait for exit msg
9 Exit message has been received
10 %ipcs -q
11 Message Queues:
12 T ID    KEY  MODE    OWNER GROUP
13 q 65536 1000 -rw-rw- jf    jf
14 %
```

```
lec10/msg-primary.c  lec10/msg-secondary.c
```

Komunikace standardním vstupem/výstupem

- Z aplikace můžeme spouštět jiné procesy.
- U spuštěného procesu přesměrujeme standardní vstupy a výstupy (*stdin*, *stdout*, *stderr*).
- Proces běží:
 - V rámci vykonávání naší aplikace.
 - Jako nový paralelní proces, obdoba volání `fork()`.
- Tento mechanismus umožňuje propojování kódu na úrovni programů (binárních).
- Binární kód může být vytvořen v jiném prog. jazyce.

Znovu použitelnost na úrovni samostatných programů je jednou z hlavních motivačních oddělení jádra (výpočetního) programu a grafického rozhraní.

Shrnutí přednášky

Diskutovaná témata

- Úvod do paralelního programování
 - Principy a hlavní architektury
 - Program a proces v OS
- Paralelní výpočet
- Synchronizace a mezi-procesová komunikace (Inter-Process Communication – IPC)
 - Semaforey
 - Sdílená paměť
 - Zprávy

- Příště: Vícevláknové programování

Část III

Appendix

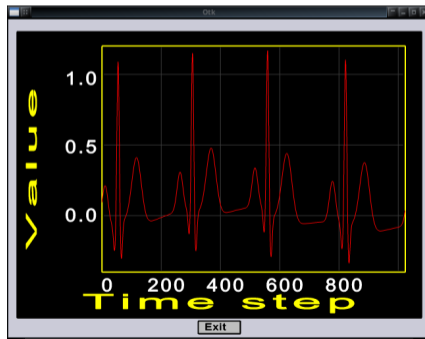
Generátor signálů a vizualizace

- Mějme generátor signálů `sigen`, což je program, který generuje posloupnost hodnot na `stdout`.
- Vizualizace může být realizována v jiné aplikaci `tsignal_viewer`, která čte hodnoty ze `stdin`.
- Tyto dvě aplikace můžeme propojit rourou `./sigen | ./tsignal_viewer`.

```
$ ./sigen
0.000000
1.075095
1.031029
0.916540
0.748307
0.549199
0.342897
0.149521
-0.016643
-0.147374
-0.239553
-0.293963
-0.314364
-0.306833
-0.279048
-0.239311
-0.195373
```

```
$ ./sigen | wc
65772 65772 618529
$ ./sigen | ./tsignal_viewer
```

- HW9B je rozšířením konceptu uživatelem definovaného komunikačního protokolu mezi generátorem signálů a řídicí aplikací s vizualizací a **vícevláknovou aplikací**.

Masivní paralelismus s využitím grafických karet

- Vykreslování obrázků prováděné pixel po pixelu lze relativně <F10>snadno paralelizovat.
- Grafické procesory (GPU) mají podobný (nebo dokonce vyšší) stupeň integrace s hlavními procesory (CPU).
- Mají obrovský počet paralelních procesorů.

Například GeForce GTX 1060 ~ 1280 jader.

- Výpočetní výkon lze využít i v jiných aplikacích.
 - Zpracování proudu dat (instrukce SIMD - procesory).
 - GPGPU - výpočet pro všeobecné účely na GPU. <http://www.gpgpu.org>.
 - OpenCL (Open Computing Language) – abstraktní rozhraní GPGPU.
 - CUDA - Paralelní programovací rozhraní pro grafické karty Nvidia.
http://www.nvidia.com/object/cuda_home.html

Výpočetní výkon (2008)

- Jaký je uváděný výpočetní výkon procesoru?
- Grafické (proudové/stream) procesory.

CSX700	96 GigaFLOPs	
Cell	102 GigaFLOPs	
GeForce 8800 GTX	518 GigaFLOPs	(včetně texturovacích jednotek)
Radeon HD 4670	480 GigaFLOPs	
GeForce RTX 4060	15 110 GigaFLOPs	(2023) <i>Špičkové katalogové hodnoty.</i>

- Procesory

Phenom X4 9950 (@2,6 GHz)	21 GigaFLOPs	
Core 2 Duo E8600 (@3,3 GHz)	a 22 GigaFLOPs	
Cure 2 Quad QX9650 (@3,3 GHz)	35 GigaFLOPs	
Cure 2 Quad QX9650 (@3,3 GHz)	a 35 GigaFLOPs	
Core i7 970 (@3,2 GHz)	a 42 GigaFLOPs	
Core i9-13900 (@2,00–5,60 GHz)	846 GigaFLOPs	(2023) <i>Test linpack 32-bit.</i>

- Je uváděný výkon skutečně dosažitelný? *(float vs double)*
- Jaké jsou další charakteristiky? *Např. výpočetní výkon / spotřeba energie.*
 - CSX700 má typickou spotřebu energie kolem 9W.

CUDA

- NVIDIA Compute Unified Device Architecture.
- Rozšíření jazyka C pro přístup k paralelním výpočetním jednotkám GPU.
- Výpočet (**jádro**/keykernel) provádí GPU.
- Jádro se provádí paralelně s využitím dostupných výpočetních jednotek.
- **Host** - Hlavní procesor (proces).
- **Device** - GPU.
- Data musí být v paměti přístupné GPU.

Host paměť → Device paměť

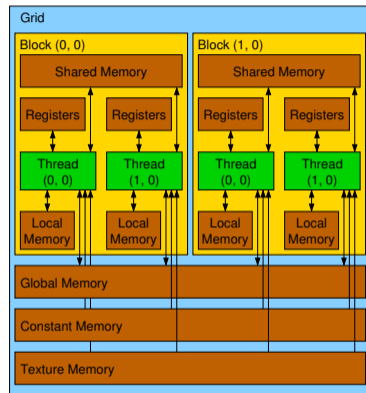
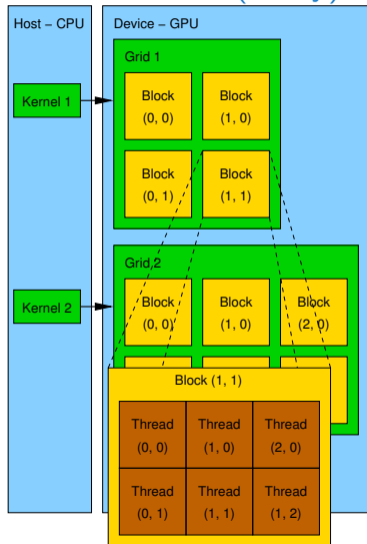
- Výsledek (výpočtu) je uložen v paměti GPU.

Host memory ← Device memory

CUDA – výpočetní model

- Jádro (výpočet) je rozděleno do bloků.
- Každý blok představuje paralelní výpočet části výsledku.
Např. část násobení matic.
- Každý blok se skládá z výpočetních vláken.
- Paralelní výpočty jsou synchronizovány v rámci bloku.
- Bloky jsou uspořádány do **mřížky**.
- Škálovatelnost je realizována rozdělením výpočtu do bloků.
Bloky nemusí být nutně počítány paralelně. Podle dostupného počtu paralelních jednotek mohou být určité bloky počítány postupně.

CUDA – Grid, Blocks (bloky), Threads (vlákna) a přístup do paměti

- Doba přístupu do paměti.
- Kolize při současném přístupu několika vláken.

CUDA – Příklad – Násobení matic 1/8

- NVIDIA CUDA SDK - verze 2.0, `matrixMul`.
- Jednoduché násobení matic.
 - $C = A \cdot B$,
 - Matice mají stejné rozměry $n \times n$,
 - kde n je násobek velikosti bloku.
- Porovnání
 - naivní implementace v jazyce C ($3 \times$ *for* cyklus),
 - naivní implementace v C s transpozicí matice.
 - CUDA implementace.
- Hardware
 - CPU - Intel Core 2 Duo @ 3 GHz, 4 GB RAM,
 - GPU - NVIDIA G84 (GeForce 8600 GT), 512 MB RAM.

CUDA – Příklad – Násobení matic 2/8

Naivní implementace

```
1 void simple_multiply(const int n,  
2     const float *A, const float *B, float *C)  
3 {  
4     for (int i = 0; i < n; ++i) {  
5         for (int j = 0; j < n; ++j) {  
6             float prod = 0;  
7             for (int k = 0; k < n; ++k) {  
8                 prod += A[i * n + k] * B[k * n + j];  
9             }  
10            C[i * n + j] = prod;  
11        }  
12    }  
13 }
```

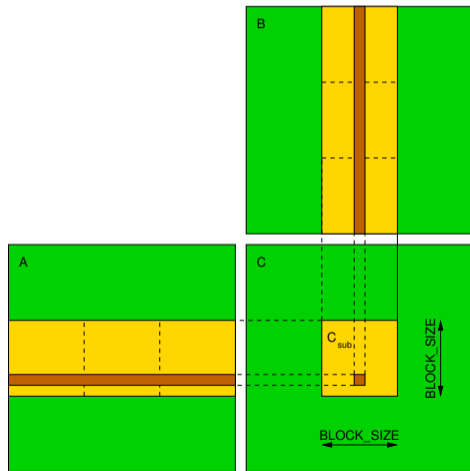
CUDA – Příklad – Násobení matic 3/8

Naivní implementace s transpozicí

```
1 void simple_multiply_trans(const int n, const float *a, const float *b, float *c)
2 {
3     float * bT = create_matrix(n);
4     for (int i = 0; i < n; ++i) {
5         bT[i*n + i] = b[i*n + i];
6         for (int j = i + 1; j < n; ++j) {
7             bT[i*n + j] = b[j*n + i];
8             bT[j*n + i] = b[i*n + j];
9         }
10    }
11    for (int i = 0; i < n; ++i) {
12        for (int j = 0; j < n; ++j) {
13            float tmp = 0;
14            for (int k = 0; k < n; ++k) {
15                tmp += a[i*n + k] * bT[j*n + k];
16            }
17            c[i*n + j] = tmp;
18        }
19    }
20    free(bT);
21 }
```

CUDA – Příklad – Násobení matic 4/8

- CUDA – výpočetní strategie
 - Rozdělíme matice do bloků.
 - Každý blok vypočítá jednu dílčí matici C_{sub} .
 - Každé vlákno jednotlivých bloků vypočítá jeden prvek C_{sub} .

CUDA – Příklad – Násobení matic 5/8

CUDA – Implementace – hlavní funkce

```
1 void cuda_multiply(const int n, const float *hostA, const float *hostB, float *hostC)
2 {
3     const int size = n * n * sizeof(float);
4     float *devA, *devB, *devC;
5     cudaMalloc((void**)&devA, size);
6     cudaMalloc((void**)&devB, size);
7     cudaMalloc((void**)&devC, size);
8     cudaMemcpy(devA, hostA, size, cudaMemcpyHostToDevice);
9     cudaMemcpy(devB, hostB, size, cudaMemcpyHostToDevice);
10    dim3 threads(BLOCK_SIZE, BLOCK_SIZE); // BLOCK_SIZE == 16
11    dim3 grid(n / threads.x, n / threads.y);
12    // Call kernel function matrixMul
13    matrixMul<<<grid, threads>>>(n, devA, devB, devC);
14    cudaMemcpy(hostC, devC, size, cudaMemcpyDeviceToHost);
15    cudaFree(devA);
16    cudaFree(devB);
17    cudaFree(devC);
18 }
```

CUDA – Příklad – Násobení matic 6/8

Implementace CUDA – *kernel* funkce

```
1  __global__ void matrixMul(int n, float* A, float* B, float* C) {
2      int bx = blockIdx.x; int by = blockIdx.y;
3      int tx = threadIdx.x; int ty = threadIdx.y;
4      int aBegin = n * BLOCK_SIZE * by; //beginning of sub-matrix in the block
5      int aEnd = aBegin + n - 1; //end of sub-matrix in the block
6      float Csub = 0;
7      for (
8          int a = aBegin, b = BLOCK_SIZE * bx;
9          a <= aEnd;
10         a += BLOCK_SIZE, b += BLOCK_SIZE * n
11     ) {
12         __shared__ float As[BLOCK_SIZE][BLOCK_SIZE]; // shared memory within
13         __shared__ float Bs[BLOCK_SIZE][BLOCK_SIZE]; // the block
14         As[ty][tx] = A[a + n * ty + tx]; // each thread reads a single element
15         Bs[ty][tx] = B[b + n * ty + tx]; // of the matrix to the memory
16         __syncthreads(); // synchronization, sub-matrix in the shared memory
17         for (int k = 0; k < BLOCK_SIZE; ++k) { // each thread computes
18             Csub += As[ty][k] * Bs[k][tx]; // the element in the sub-matrix
19         }
20         __syncthreads();
21     }
22     int c = n * BLOCK_SIZE * by + BLOCK_SIZE * bx;
23     C[c + n * ty + tx] = Csub; // write the results to memory
24 }
25 }
```

CUDA – Příklad – Násobení matic 7/8

- CUDA zdrojové kódy.

Příklad – Vyhrazený zdrojový soubor `cuda_func.cu`

1. Deklarace externí funkce.

```
1 extern "C" { // declaration of the external function (cuda kernel)
2   void cuda_multiply(const int n, const float *A, const float *B, float *C);
3 }
```

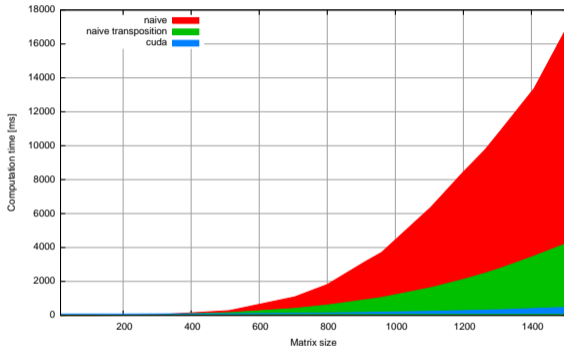
2. Zkompilujeme kód CUDA do kódu C++.

```
1 nvcc --cuda cuda_func.cu -o cuda_func.cu.cc
```

3. Kompilace souboru `cuda_func.cu.cc` pomocí standardního kompilátoru.

CUDA – Příklad – Násobení matic 8/8

Výpočetní čas (v milisekundách)

N	Naive	Transp.	CUDA
112	2	1	81
208	11	11	82
304	35	33	84

N	Naive	Transp.	CUDA
704	1083	405	122
1104	6360	1628	235
1264	9763	2485	308

- Matlab 7.6.0 (R2008a):
`n=1104; A=rand(n,n); B=rand(n,n); tic; C=A*B; toc`
 Uplynulý čas je 0,224183 sekundy.